

Dnro 2792/91/22

9.5.2022

Oikeusministeriö

Timo Makkonen, Niklas Vainio

Lausuntopyyntönnö VN/3071/2020-OM: Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle julkisen hallinnon automaattista päätöksentekoa koskevaksi lainsäädännöksi

Tietosuojavaltuutetun lausunto

Oikeusministeriö on pyytänyt tietosuojavaltuutetun lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle julkisen hallinnon automaattista päätöksentekoa koskevaksi lainsäädännöksi.

Kiitän mahdollisuudesta lausua asiassa.

Nähdäkseni hallituksen esitys eduskunnalle julkisen hallinnon automaattista päätöksentekoa koskevaksi lainsäädännöksi on kehittynyt hyvään suuntaan. Ehdotuksen 53 f § :ssä säädettäisiin oikeussuojakeinoista, toisin sanoen rekisteröidyn oikeudesta vaatia ratkaisuun oikaisua maksutta 7 a luvun mukaisella oikaisuvaatimuksella.

Ehdotetun säännöksen mukaan oikaisuvaatimus olisi maksuton. Ehdotetussa säännöksessä ja säännöksen perustelutekstissä on myös asianmukaisesti tunnistettu, että oikaisua tulee voida hakea rekisterinpitäjältä, joka on päätöksen tehnyt. Näiltä osin pidän ehdotusta onnistuneena. Kiinnitän kuitenkin ehdotetun säännöksen osalta huomiota seuraaviin seikkoihin:

Esityksen perusteluiden mukaan (s. 84) hallintolain 5 § :n 1 momentista seuraa, että 1 momentin vaatimuksesta on mahdollista säätää toisin erityislaissa. Erityislailla voitaisiin siis poiketa rekisteröidyn oikeudesta vaatia ihmistä tekemään häntä koskevaa päätöstä. Perustelutekstin mukaan hallintolaista toisin sanoen seuraa, että kansallisella erityislailla voitaisiin sivuuttaa yleisessä tietosuojasetuksessa säädetyt edellytykset. Yleisen tietosuojasetuksen johdanto-osan kappaleen 63 mukaan rekisteröidyllä on oikeus vaatia ihmisen osallistumista tietojen käsittelyyn. Sanotussa yleisen tietosuojasetuksen johdanto-osan kappaleessa tarkennetaan yleisen tietosuojasetuksen 22 artiklan 2 kohdan b alakohdan kansallisen harkintamarginaalin käyttämisen edellytyksiä. Kansallisella lailla ei voida säätää oikeutta poiketa tästä edellytyksestä. Se johtaisi siihen, että kansallisessa erityislaissa ei välttämättä olisi asianmukaisia toimenpiteitä rekisteröidyn oikeuksien suojaamiseksi.

Perustelutekstissä esitetty on rekisteröidyn oikeuksien toteutumisen kannalta hyvin huolestuttavaa erityisesti seuraavista syistä. Yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan rekisteröidyllä on oikeus vaatia, että tiedot käsittelee rekisterinpitäjän puolesta luonnollinen henkilö. Voidaan esittää perusteltuja epäilyksiä siitä, täyttää oikaisuvaatimus ylipäättään tuota edellytystä, sillä tiedot on jo käsitelty rekisteröidyn saadessa mahdollisuuden esittää, että luonnollinen henkilö käsittelee tiedot. Heikennykset rekisteröidyn oikeuksiin tästä jo lähtökohteisesti rajatapauksena pidettävästä oikeussuojakeinosta eivät täyttäisi tietosuoja-asetuksen mukaisia edellytyksiä rekisteröidyn oikeuksista.

Lisäksi kiinnitän tässä yhteydessä edelleen huomiota siihen, miten rekisteröityä informoidaan automaattisesta päätöksenteosta. Kuten olen hallituksen esityksen valmistelun aiemmissa vaiheissa toistuvasti todennut, rekisteröidyn tulee saada tieto, että asia käsitellään automaattisessa päätöksentekomenettelyssä heti menettelyn alkuvaiheessa. Ehdotetun sääntelykokonaisuuden perusteella vaikuttaisi siltä, että rekisteröity saisi tämän tiedon vasta varsinaisen päätöksen yhteydessä. Yleinen tietosuoja-asetus kuitenkin edellyttää, että kyseinen tieto toimitetaan rekisteröidylle jo siinä yhteydessä, kun tietoja kerätään rekisteröidyltä. Toisin sanoen sillä hetkellä, kun rekisteröity syöttää järjestelmään sisään tietoja.

Julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annettuun lakiin ehdotetaan lisättävän 28 e §. Totean, että ehdotus näyttää olevan ainakin osittain päällekkäinen yleisen tietosuoja-asetuksen sääntelyn kanssa. On myös korostettava, että siltä osin kuin kyse on tiedoista, jotka yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan on toimitettava rekisteröidylle (ts. sille, jota päätös koskee), ei tietojen julkaiseminen yleisessä tietoverkossa viranomaisen verkkosivuilla sellaisenaan riitä täyttämään asetuksen edellytyksiä. Lisäksi rekisteröity on aktiivisin toimin ohjattava kyseisen tiedon pariin. Esimerkiksi ponnahdusikkunnalla.